

Проучване на нагласите на българските неправителствени организации спрямо анти-НПО реториката и начините за противодействие

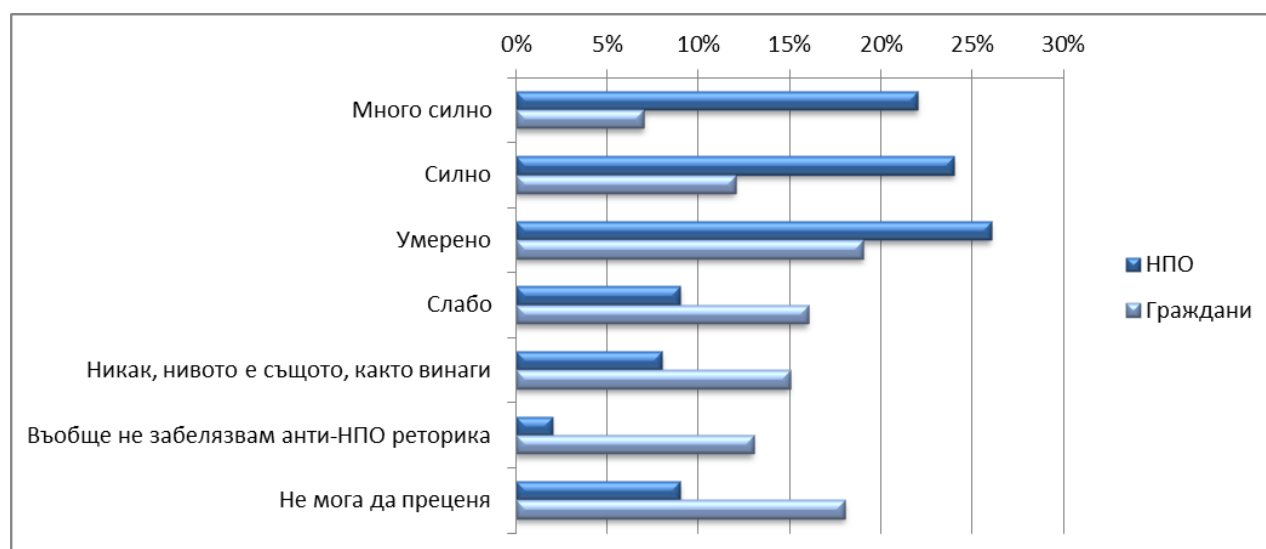
Проучването е проведено през септември 2018 г. чрез онлайн попълване на полустандартизиран въпросник. Дефиницията за анти-НПО реторика, използвана в проучването, е „**целенасочени негативни медийни публикации и публични изказвания, атакуващи конкретни неправителствени организации (НПО) и гражданския сектор като цяло**“. През последните 2 години в доклади по повод развитието на гражданските организации в България се отчита тенденция за нарастване на анти-НПО реториката, напр. национално представително изследване на Институт Отворено общество (април 2018), проучване на Фондацията за хуманитарни и социални изследвания (2017), Индекс за устойчивост на НПО в България през 2016 на Българския център за нестопанско право и USAID (юни 2017) и др. Целта на проучването е да установи **доколко този процес е засегнал работата на гражданските организации** и да събере мнения за това какво би било **най-подходящото противодействие**.

Покана за попълването на въпросника бе изпратена до потребителите на НПО Портала чрез директна електронна поща, банер и публикация във Фейсбук. Отзовалите се и попълнили докрай въпросника са 332 граждани, от които 258 (78 %) са свързани с дейността на около 230 НПО в различни роли – като членове на ръководството, служители, доброволци, членове на сдружения и др. Организациите, базирани в София, са 57 %, една трета (35 %) са тези, работещи в градове с над 50 000 жители, а останалите са базирани в по-малки градове или села. Две трети от респондентите без връзка с НПО живеят в София, 26 % в градове с над 50 000 жители и 11 % в по-малки градове или села. Мненията им са сравнени с тези на представителите на НПО в първите два въпроса, свързани с усещането за засилване на нападките срещу НПО и причините за тях.

Откритите въпроси са обработени чрез контент анализ и кодиране. Изключение е последният, в който респондентите предлагат пояснения на отговорите си и мнения, непокрити от въпросите в анкетата. Отговорите са взети предвид при анализа на резултатите.

Анкетата не е представителна за българските НПО, но извадката е достатъчно голяма, за да открие тенденции и теми, които трябва да бъдат взети предвид при бъдещи действия, свързани с противодействието на анти-НПО реториката.

1. В каква степен вие лично забелязвате нарастване на анти-НПО реториката през последните 3 години?

За близо половината (46%) представители на НПО разрастването на анти-НПО реториката е силно или много силно, а за 17 % то е слабо или същото, както преди. 9 % са без мнение. Усещането за много силно разрастване е пропорционално на големината на населеното място, в което са базирани организациите – от 7% за селата до 25 % в столицата и големите градове.

Разликите в усещанията за разрастване на публичните нападки към гражданските организации на неангажираните с НПО респонденти и на представителите на НПО са значителни. 19 % от гражданите смятат, че разрастването е много силно и силно, а за 31 % то е слабо или същото. 13 % въобще не забелязват анти-НПО реторика (2 % за представителите на НПО), а 18 % не могат да преценят.

2. На какво се дължи анти-НПО реториката?

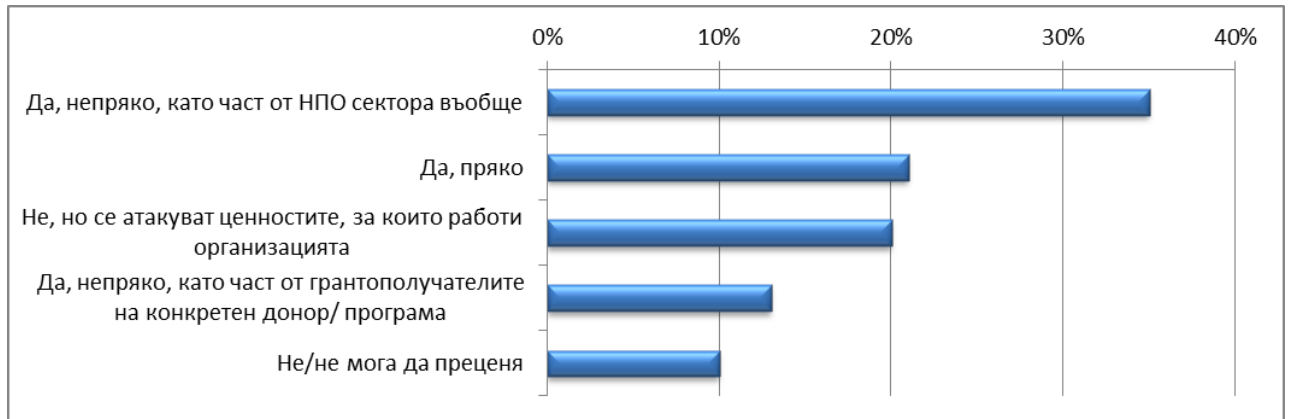
За представителите на НПО атаките срещу гражданските организации се дължат в най-голяма степен (74 % от анкетираните) на **нежеланието на управляващите да включват гражданите в процесите на вземане на решения**. Значителна част (62 %) от тях смятат, че смисълът и дейността на **гражданските организации остават непознати** за обществото, а всеки втори вярва, че с работата си **НПО създават пречки пред осъществяването на икономически проекти, които са в противоречие с обществени интереси**.

29 % от представителите на НПО и 33 % от гражданите допускат, че анти-НПО реториката отразява **обективни факти, свързани с дейността на малък брой НПО**. За представителите на НПО проблемите при тях са свързани с политически обвързаности, участие в корупционни практики, отсъствие на прозрачност, елитарност и прекъсване на връзката с гражданите, чиито интереси трябва да защитават, отсъствие на реални резултати и формално отчитане на дейност.

Делът на гражданите, които смятат, че анти-НПО реториката отразява реалността за **повечето НПО**, е четири пъти по-голям от този на представителите на НПО, споделящи същото мнение – 19 % спрямо 5 %. Съответно, само 31 % от гражданите (два пъти по-малко от представителите на НПО) виждат непознаването на НПО като причина за нападките. В отговори на отворени въпроси само двама от респондентите, необвързани с НПО, са пояснили позицията си. Според тях НПО не носят ползи за обществото и пилеят средства.

По значителна разлика според типа населено място, в което са базирани организациите, участвали в проучването, се забелязва при мнението, че анти-НПО реториката е повлияна от процеси в други държави. То се споделя от около една четвърт от представителите на НПО в София и в градовете с между 50 и 100 000 жители (25% и 23%), а за всички останали делът е между 7% и 13%.

3. Вие лично смятате ли, че анти-НПО реториката е насочена и срещу Вашата организация?

70% от представителите на НПО смятат, че анти-НПО реториката е насочена към техните организации, като за една пета (между 45 и 50 НПО), атаките са насочени **пряко** към тях.

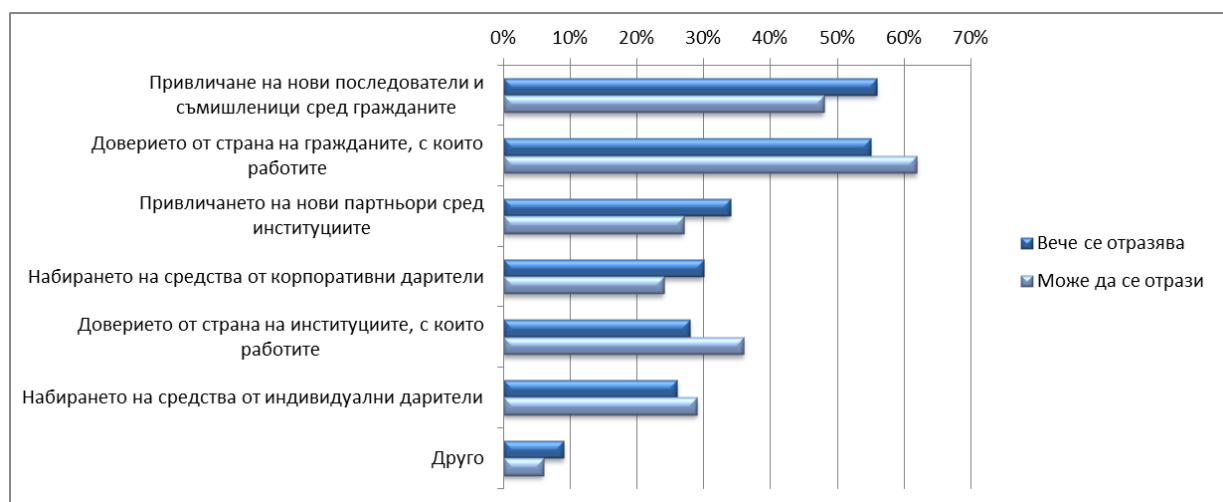
30% са представителите на НПО, които не смятат, че анти-НПО реториката е насочена към техните организации. Две трети от тях обаче вярват, че тя атакува ценностите, които отстояват организациите им.

Отговорите на въпросите дотук категорично показват, че анти-НПО реториката е сериозен проблем пред гражданските организации. В следващите два въпроса са изследвани неговите конкретни измерения.

4.а. В кои аспекти анти-НПО реториката се отразява най-негативно на Вашата организация?

4.б. В кои аспекти анти-НПО реториката, ако няма ефективно противодействие, може в бъдеще да се отрази негативно на вашата организация?

Втората част от въпроса (4.б.) е зададена на представителите на НПО, които не смятат, че анти-НПО реториката е насочена срещу тяхната организация. В графиката по-долу е направено сравнение между вече причинените и потенциалните вреди.

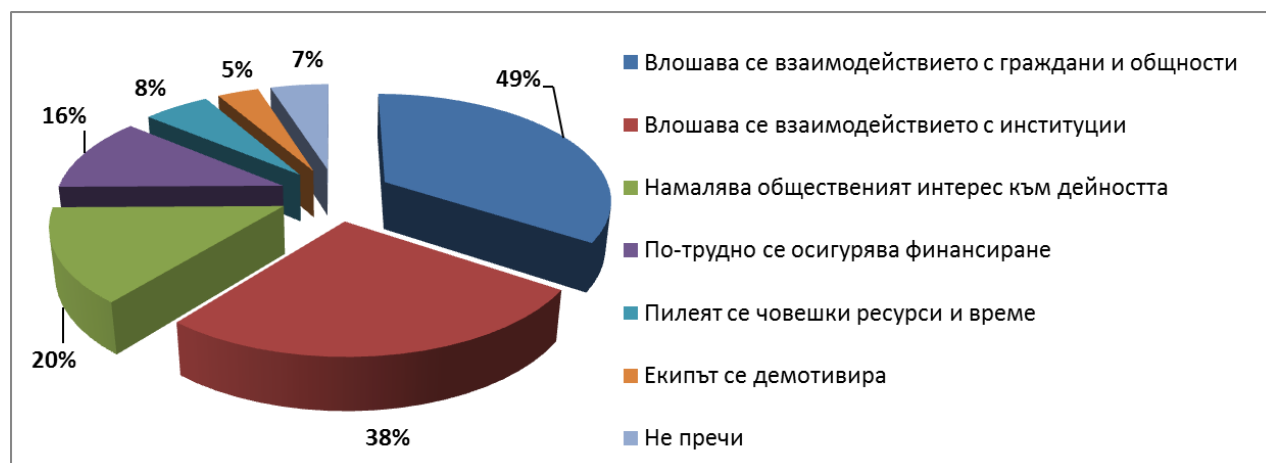
Очакваните бъдещи проблеми в голяма степен отговарят на вече възникналите, затова няма да ги коментираме.

Най-силно застрашена от анти-НПО реториката е **легитимността на НПО пред гражданите**. За 56% от представителите на НПО тя пречи на привличането на нови последователи, а за 51% – на запазването на доверието на гражданите, с които организацията вече работи. Това негативно въздействие се усеща най-силно в София и в най-малките градове (66% и 60%), а най-слабо – в селата (30%)

Изглежда, че **доверието на публичните институции** в НПО е по-устойчиво от това на гражданите – спад в доверието се отчита от 29 % от отговорилите. Най-вероятното обяснение е, че в много случаи между публична власт, особено местна, и НПО съществуват партньорства, вкл. изпълнение на съвместни проекти и делегиране на социални услуги. Сходният по-нисък дял на вредите, причинени по отношение на **индивидуалното дарителство**, могат да се обяснят както с по-малкия брой организации, практикуващи този тип набиране на средства, така и с ниския общ обем средства, предоставени от индивидуални дарители на НПО въобще. Тези две въздействия на анти-НПО реториката обаче не са в никакъв случай незначителни – те се усещат от близо 1/3 от представителите на НПО.

5. По какъв начин анти-НПО реториката Ви пречи да постигате резултатите си и/или да изпълнявате дейностите си?

Отговорите на този отворен въпрос са обработени и групирани в 7 категории.

В голяма степен отговорите съответстват на посоченото в предишния въпрос. За близо половината представители на НПО най-голямата пречка пред практическата работа на НПО и постигането на резултати е **влошеното взаимодействие с граждани и общности**. То се отразява най-често на:

- набирането на доброволци;
- привличането на обществена подкрепа;
- привличането на участници в събития.

Влошеното взаимодействие с институции е най-вече по отношение на:

- съвместната работа по промяна на политики и законодателство;
- (в голяма част от отговорите) достъпа до и работата в училища.

Една пета от отговорилите отчитат **намален обществен интерес**, като отдават това и на силния спад в интереса и доверието от **страна на медиите**. За голямата част от тях крайният ефект е делегитимиране на резултатите от работата на техните организации.

Сред конкретните измерения на проблема със **затрудненото осигуряване на финансиране**, споделен от 16 % от отговорилите, са посочени:

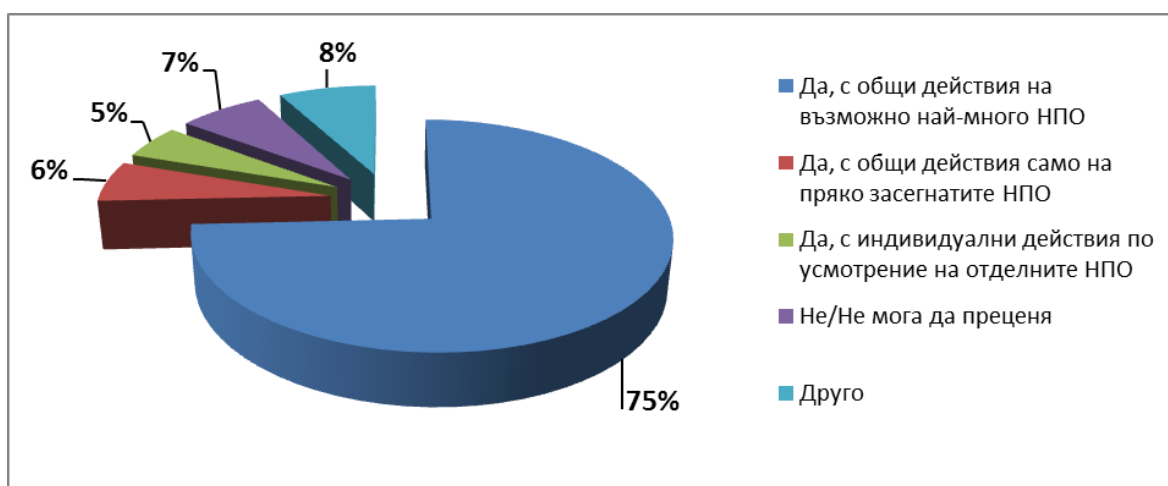
- откази за срещи с публични и частни дарители;
- оттегляне от вече поети ангажименти;
- ограничаване на достъпа на конкретни организации до публично финансиране.

„Оказва влияние върху активността в информационни събития или обучителни семинари. Пример: Потенциални участници изпитват притеснения да не бъдат квалифицирани като привърженици на кауза или партия.“

„Когато цялостната атмосфера и имиджът на НПО са подложени на атаки и натиск, партньори и бенефициенти отказват да работят от страх. Пример е директори на училища, които се притесняват от това, как сме финансирани и от това, че сме НПО и влизаме в училище, независимо от това, че имаме официално писмо за подкрепа от МОН“.

Източник: Отворен въпрос „По какъв начин анти-НПО реториката Ви пречи да постигате резултатите си и/или да изпълнявате дейностите си? Моля, дайте пример/и“.

6. Смятате ли, че гражданските организации трябва да противодействат на анти-НПО реториката?

75% от представителите на НПО смятат, че гражданските организации трябва да противодействат чрез **широко обединение**. Обобщените мнения, посочени в „Друго“, изразяват:

- Необходимост от повече прозрачност и публичност на НПО;
- Скептицизъм по отношение на общите действия на НПО заради нехомогенността на нестопанския сектор, вкл. примерите на организации с некоректни практики;
- Нужда от повишен професионализъм на НПО, финансова устойчивост, взаимодействие с граждани и организации извън НПО сектора;
- Необходимост от промяна в нагласите и практиките на публични институции.

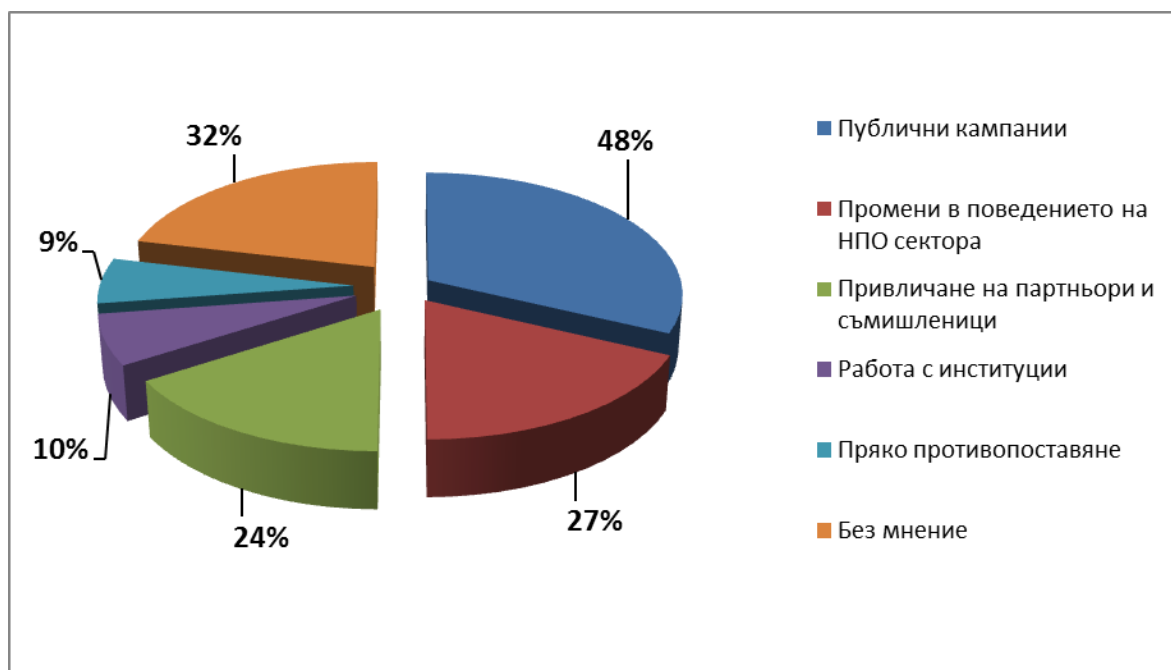
„Нуждата от противодействие е безспорна, но нека не забравяме, че не можем да обединим всички НПО под общ знаменател. Редно е да се вземе под внимание, че действително съществуват организации с "токсични" цели и практики, сиреч е необходимо тяхното категорично отстраняване от сектора и системно спомагащи действия на пряко засегнатите.“

„Да, но противодействието трябва да дойде отвън – от мобилизацията на хора, организации, които не са от НПО сектора, които са достатъчно независими, за да работят за промяна на обществените нагласи“.

Източник: Смятате ли, че гражданските организации трябва да противодействат на анти-НПО реториката?, Отговор „Друго“

7. Кои форми на противодействие на анти-НПО реториката смятате за най-подходящи?

Анализът на отговорите в свободен текст определя следните големи групи:

Близо половината от представителите на НПО, които смятат, че трябва да се противодейства на анти-НПО реториката, посочват като най-подходящо провеждането на различни по вид публични кампании. За 27 % от отговорилите е необходимо организациите да променят своето поведение както на ниво организация, така и по отношение на целия неправителствен сектор. За 24 % е важно целенасоченото привличане на нови партньори и съмишленици. Всеки десети от отговорилите посочва за уместни работата с институции и прякото противопоставяне на неверни твърдения, свързани с НПО. Близо една трета не могат да определят конкретна форма на противодействие. Във всяка от групите могат да бъдат определени следните типове предложения:

Обобщени предложения	% от всички отговорили
Публични кампании	
▪ Кампании за популяризиране на резултатите и приноса на НПО, вкл. анализи на ефективността, добри примери;	24 %
▪ Разяснителни кампании за смисъла, ролята, дейността на НПО, вкл. за смисъла от гражданското участие въобще;	17 %
▪ Кампании и граждански натиск за промяна на политики и регулации , свързани с НПО, вкл. протести, петиции, отворени писма, застъпничество.	7 %
Промени в поведението на НПО сектора	
▪ По-голяма прозрачност на финансирането и дейностите от страна на НПО;	10 %
▪ Засилено взаимодействие между НПО , консолидиране на НПО сектора, саморегулация;	9 %
▪ Промяна в стила на говорене на НПО – по-човешки и по-разбираем;	5 %
▪ Посочване на конкретни НПО и действия на НПО, които противоречат на закона и добрите практики, вкл. журналистически разследвания.	3 %
Привличане на партньори и съмишленици	
▪ Пряка работа с граждани , вкл. чрез социални мрежи, директен мейл, събития на открито, фестивали, дни на отворени врати, изложби;	11 %
▪ Привличане на медии и журналисти за партньори и съмишленици;	9 %
▪ Образователни кампании и др. дейности в училище и сред млади хора.	4 %

Работа с институции

- Кръгли маси, дискусии, дебати и др. 10 %

Пряко противопоставяне

- Действия, оборващи неверните твърдения, вкл. декларации, пресконференции, платени публикации, право на отговор; 7 %
- Търсене на отговорност по съдебен път. 2 %

„Нетърпимост от страна на самите НПО към тези НПО, които с действията си обективно дават поводи за анти-НПО настроения.“

„Пробвахме няколко неща- повече прозрачност в дейностите и финансирането, отворени врати за граждани, популяризиране на успешни истории на хора, на които сме помогнали пряко и др. Нищо от това не проработи, така че отговорът е "НАИСТИНА НЕ ЗНАМ"

Източник: Отворен въпрос „Кои форми на противодействие на анти-НПО реториката смятате за най-подходящи?“

„Добре е да говорим при всеки възможен случай за смисъла на НПО в едно гражданско общество, дори да заменим НПО с граждански организации. Добре е да обясняваме разликите между организация в обществена полза и такава в частна полза, без да допускаме противопоставяне, а в интерес на ясната идентичност, когато защитаваме определени тези. Мисля, също че трябва да разработим стратегия разбиране на човешките права, тъй като етапът, в който са били отстоявани и създавани, ние сме го пропуснали. Няма как да има положително отношение към НПО, ако няма чувствителност към собственото достойнство, самоуважение, право на свобода, право на инициатива, на мнение и пр.“

Източник: Отворен въпрос „Други мнения и предложения, свързани с анти-НПО реториката, нейните непосредствени и дългосрочни ефекти, начините на противодействие и пр“

8. От какво има нужда Вашата НПО, за да противодейства на анти-НПО реториката и ефектите от нея?

22 % от представителите на НПО вярват, че организацията, с чиято дейност са ангажирани, би спечелила най-много от обща за НПО сектора визия и стратегия за противодействие на НПО реториката. Мненията посочват и необходимостта тази стратегия да е конкретна и реалистична, а произтичащите общи действия – добре координирани.

Приблизително равен дял, 21 %, от анкетираните смятат, че организацията им има нужда от по-сериозен капацитет, основно по отношение на комуникациите, като посочените начини за изграждането му са обучения, консултации, ангажиране на външни експерти и др.

15 % посочват нуждата от персонал и средства, насочени специално към противодействие на нападите, а 13 % търсят публична подкрепа от други организации, асоцииране и работа в мрежа със сходни НПО, обмяна на опит.

Най-голям е делът на представителите на НПО, които не са посочили конкретни дефицити на своите организации – 37 %.

„С отделни действия може да има някакъв спорадичен резултат, но той ще е на парче и без обща визия и усилия няма да стане. Добре е да се задели ресурс за екип, който да върши/координира само това, да има цялостна стратегия, да се работи с професионални агенции за проучване на общественото мнение, да се планира комуникационна кампания и да се работи дългосрочно и системно в тази посока. Иначе, вместо по-добре, ще става по-зле като среда и пространство за сектора.“

„Нямаме специфични нужди, освен промяна на мисленето дори вътре в сектора. (...) Завистта на малките към големите, на левите към десните (защото те обикновено бяха по-успешни във фондонабирането), на провинциалните към столичните, на големите към малките (че не разбират), на старите към новите (че ги копират, изместват...) и т.н., допълнително усложни ситуацията. Бивши недоволни служители на големи НПО, които влизат в институциите, почват да говорят врели-некипели. Така че - ако секторът иска промяна трябва да преглътне неразбориите вътре.“

Източник: Отворен въпрос „От какво има нужда Вашата НПО, за да противодейства на анти-НПО реториката и ефектите от нея?“

Информационен портал за НПО в България (www.ngobg.info), октомври 2018 г.

За контакти:

Георги Генчев
team.leader@ngobg.info

Ралица Николова
editor@ngobg.info